

eltünteti a város és falu közti eddigi hagyományos különbséget.

Ide tartozik még, hogy az egykori ázsiai nomád népek letelepszenek és építik fővárosaikat. Prototipusa ez új városalakulásoknak Sztalinbad, a Tadzsik köztársaság fővárosa, amely a szivatag szélén máris 40.000 lakost számlál. Jellegzetes még a birodzsani zsidó települések fejlődése, valamint az ifjumunkások 1932-ben alapított városa, Komsomolsk.

(Sz. Gy.)

A TECHNICA ÉS AZ EMBER A JÖVŐ HÁBORÚJÁBAN. Engels Frigyes katonai jellegű írásait csak kevesen ismerik. Hozzátehetjük: éppen a hivatásos katonák közt. Ha azonban mégis akad egy-egy, aki látását az ő hadművészeti szempontjaival élesíti, a modern hadviselés feltételeinek és követelményeinek legátfogóbb összefüggéseit tárhatja fel. Legújabbán Klotz Helmut bizonyítja ezt, aki *Militärische Lehren des Bürgerkrieges in Spanien* című pompás könyvében a „dinamikus“ országokból útrabocsájtott katonai illúziók egész épületét halomra dönti s rámutat a legutóbbi évek haditechnikai vívmányainak tényleges értékére.

Mint a „dinamikus“ államélet annyi más területén, a hadvezetésben is vágyálomszülte önámítások emelkedtek komoly hadvezetési elvek jelentőségére. A légifegyver szuverén érvényesülése, a minden ellenállást elsöprő, s önállóan operáló tankhadosztályok, a háború motorosítása, s mindennek következtében a *Blitzkrieg* dajkameséje, úgy szólván a tekintélyuralmi-tengely háborús készülődéseinek hitcikkelyeit testesítik meg. Annyi fülsiketítő lármával világgákiértölt eszmei zürzavar után valósággal üdítően hat Klotz józan megállapítása: „A Pyreneusi-félszigeten folyó harcok újólag bebizonyították és bizonyítják a gyalogság elsődleges, mivel sem kisebbedett fontosságát“.

A haditechnika a világháború óta eltelt két évtized folyamán féltelmetes hatóerőre fejlődött. A légifegyver, a harcikocsi s a gyorstüzelő olyan romboló erőt képviselnek, aminek a hatásából az emberiség Abessziniában, Spanyolországban meg Kinában csak izelítőt kapott. De adjuk fel az illúziót, mintha mindez önmagában (megközelítően is egyenrangú ellenfelet véve alapúl) önálló harci elemet jelenthetne. „A spanyol polgárháború — folytatja Klotz, — éppen ebben a vonatkozásban egyöntetű és általános érvényű törvényt fedett fel. Bebizonyította, hogy a háború eldöntése a földön, s a földön harcoló erők által következik be, nem pedig a levegőben vagy a levegőből. S a földön, a gyalogságnak jut a döntőszerep. Neki, a gyalogságnak van alárendelve a légifegyver, a bombavető is, mint rendkívül hatékony, pótolhatatlan segéd-eszköz: mint fegyver, amely a küzdelem kimenetelét döntő módon befolyásolja. Mégis csupán, mint segédeszköz“. „A harcikocsi (akár a tüzéség) szintén a gyalogság segéd-fegyvere. Feladata a lövészárkok előtti téren, s az ellenséges állások közepette utat törni a gyalogságnak. De a gyalogság az, mely egyáltalán területet hódít és megszáll. Végeredményben a tankcsatát is ő dönti el“. Mint Engels háromnegyed évszázaddal ezelőtt írta: „a gyalogság realizálja a győzelmet“.

Ez azonban korántsem minden. Magának a gyalogságnak támadóerejét a legújabb haditechnika nemcsak mivel sem fokozta, hanem még gyengítette is. A támadó hátrányos helyzetbe került. Klotz ezzel kapcsolatban a következőket mondja: „A technikai fejlődés, mindenekelőtt a gyorstüzelő fegyverek tökéletesítése elsősorban a védelmet erősítette, s csak másodsorban vált a támadás javára. És: az offenzíva, a repülőgép meg a harcikocsi ellenére, ma nehezebb, mint bármikor volt“. „A lehetőségeknek a védelem javára s a támadás hátrányára történt elto-

lódását sem a légifegyver, sem pedig a tank nem kompenzálta“.

Meggyőző erejű igazságok ezek s a Madridnál, Guadalajaranál, Teruelnél és más hadszíntereken megvívott csaták tanulságaival egyenesen a rajtaiítés szószólóit, a „villámháború“ álmodozóit találták telibe. A „pár napig tartó háború“ hívei legjobb esetben önmagukat áttatják. Aki ma háborút akar, annak hosszú hadviselésre kell felkészülnie. A legpusztítóbb és legátütőbb erejű, a „leggépiesítettebb“ nekilendülés irama is ellankad meghatározott mélységben. A támadó kimerül s míg az újabb lökésre felkészül, a védelem áttörhetetlen falat emelhet útjába. Ebben a vonatkozásban az etiópiai kaland mit sem bizonyít. Abesszinia népei védtelenebbek voltak az olasz légirajokkal meg harcikocsiosztatokkal szemben, mint amikor a vörösbőrűek az európai lőfegyverek elé kerültek. Bizonyító erőre csak a spanyolországi tanulságok tarthatnak valamelyes igényt. Ezek pedig a Pó- vagy Spreeparti hadielgondolások ellen szólnak.

A pillanatnyilag rendelkezésre álló fegyvertípusok részletes vizsgálata még inkább kihangsúlyozza a „dinamikus“ hatalmak várakozásai és tényleges támadóértékük közti ellentétet. A könnyű harcikocsi, amire a „mindent elsöprő tanktámadás“ elmélete felépült, használhatatlannak bizonyult. Egyetlen húsz miliméteres tankelhárító telitalálat harc képtelenné teheti. Ha megfontoljuk, hogy egy ilyen elhárító mindössze három métermázsát nyom, ezzel szemben percenkint 300 lövést adhat le, világos a könnyű harcikocsi minimális támadóértéke. Közép- és nehéztankokkal viszont használható s tömeggyártásra alkalmas formában a „dinamikus“ országok egyelőre nem rendelkeznek. S ezek a megállapítások csaknem szóról-szóra a légifegyverre is vonatkoznak.

Önkéntelenül vetődik fel ezek után a gyalogság minőségében rejlő harci tényező jelentőségének kérdése. Klotz itt is józanul ítél: „Újólág bebizonyosodott, hogy a mérő szám, a pusztá minőség vagy egyedül a technika egyáltalán nem felel meg a háború nyers valóságának. Minden kétséget kizáróan bebizonyosodott (ismételjük: újólág), hogy a minőség soha, még a legnagyobb mennyiséggel sem helyettesíthető, éppenugy, mint ahogy megfordítva a mennyiséggel a legtokéletesebb minőség sem ér fel. Ugvanez vonatkozik érthetően a csapatok technikai felszerelésére is. Amennyiben ez hiányos, a hibát sem mennyiség, sem minőség nem egyenlítheti ki (még hősiesség sem). A szerző fontosnak tartja ezt különös nyomatékkal hangsúlyozni. Ezekkel a józan megállapításokkal sem a harcoló ember erkölcsi erejének értékét nem akariuk kisebbiteni, sem pedig a minőségét, a mennyiségét avagy a technikáát a másik rovására. De határozottan ki kell emelnünk, hogy egvedül e három elem szerves egvütműködése: a minőségé, a mennyiségé s a technikáé az, ami a katonának a gvőzelemhez szükséges erőt kölcsönzi. Ez a három elem nem áll egymással ellentmondásban, nem zárja ki egymást. Sokkal inkább kiegészítik egymást és egyik sem pótolható a másikkal.“

Klotz a fentebbi megállapításokkal valamely adott ütközetben résztvevő felek győzelmi esélyeit mérlegeli. A katona hősiességében vagy demoralizáltságában rejlő szubjektív tényező azonban nyilvánvalóan nem egyes ütközetekre szorítkozik és nem is pillanatnyi mozzanatokból táplálkozik. Forrását a háboru jellegében, még szélesebb sikra vetítve pedig azon gazdasági és társadalmi adottságokban kell keresnünk, amelyek talaján a háboru keletkezik és lezajlik, s amik annak minden feltételét is meghatározzák. Tartósan magas katonai kvalitásokról csak ott beszélhetünk, ahol a hadsereg közösséget érez a hadvezetőség célkitü-

zéseivel. Ahol az összhang hiányzik előbb-utóbb szükségszerűen lehangoltság, meghasonlás, sőt teljes demoralizáció keletkezhet, aminek ütemét a csatatéren elszenvedett kudarcok szinte valószínűtlenül meggyorsíthatják. Ilyen értelemben a minőség, mennyiség és technika viszonya másként alakul, mint az egyes ütközeteknél, ahol adott nagyságokkal vetünk számot. Így kell magyaráznunk André Pironneau megállapítását, amit a szerző könyvében helyeslő megjegyzéssel kísérve idéz: „maximális fontosságot kell tulajdonítanunk a csapatok minőségének“. Ha a két állítás közt ellentmondás mutatkozik, úgy az csak látszólagos. Hiszen valamely hadjárat folyamán az egyes ütközetek szubjektív feltételei maguk is változásnak vannak alávetve, amit jórészt a hadsereg és a hadvezetőség szellemének harmóniája vagy disszonanciája határoz meg. (Kovács Károly)

A LÉLEKTAN A HADSEREGBEN. A modern haditechnika és a gyakorlati lélektan nagy arányú fejlődése megteremtették egy új tudomány létrejöttének és kialakulásának előfeltételét; a számтан, mértan, fizika és kémia után a lélektan is bekerült a segédtudományai közé. Egy mindenhol egységes és önálló tudományként felálló katonai lélektanról azonban még nem beszélhetünk. Legtöbb országban a lélektan katonai célokra való felhasználása még csak pszichotechnikai alkalmazásokban nyilvánul meg, s csak Németország termelte ki az alkalmazott lélektan független válfajaként elismerést igénylő *Wehrpsychologie*t.

A hadseregek hatalmas méretekben történő gépiesítése ellenére továbbra is az ember a modern hadgépezet legfontosabb eleme. Az új fegyvernemnek (repülés, tank) bevezetése felvetette a megfelelő szakképzett emberanyag kérdését. A különleges hadieszközök sajátos képességeket, tulajdonságokat igényelnek s ebből a szükségletből fakadt — a tudományos szakmai irányítás mintájára — a pszichotechnikai vizsgák bevezetése a hadseregekbe. Az országok többségében ezek a vizsgák eddig a szokásos pszichotechnikai kérdőívek (*test*) megfelelő átdolgozásában és felhasználásában merülnek ki. A bevonuló ujoncok beosztása lemért általános értelmi fokuk s különleges lelki vagy fiziológiai adottságaik alapján történik. A pszichotechnikának általában a következő katonai alkalmazását ismerjük: 1. A katonák oly módon való szelektálása, hogy az alacsony értelmi fokon lévők kiegészítő szervekhez kerüljenek, a közepesek a csapatok zömét teszik, míg a szellemileg fejlettek különleges beosztást nyernek. 2. A katonai nevelés és kiképzés racionalizálása. 3. A hadapród iskolák tanulóinak kiválogatása. 4. A különböző fegyvernemek tudományos megszervezése.

Időrendben először a világháború végén találkozunk katonai-pszichotechnikai kísérletekkel. A hadviselő felek kénytelenek lévén létszámuk gyors kiegészítésére és erőik teljesítő képességének fokozására, igyekeztek mindazon zavaró körülményeket kiküszöbölni, melyek csökkentették a csapatok siker eshetőségeit. Ezért kezdtek az egyes csapatok mellé pszichotechnikai laboratóriumokat felállítani. Claparède, svájci pedagógus írja *L'orientation professionnelle* című könyvében, hogy ezek a kísérleti állomások Európában eleinte kizárólag a repülőgépek kiválogatására szorítkoztak. 1916-ban Franciaországban Cammus és Nepper irányítása alatt. Németországban Kronfeld vezetése mellett Hamburgban, ezenkívül Turinban és Brüsszelben alakultak hasonló intézmények. Sokkal szélesebb fokon nyert alkalmazást az amerikai hadseregben! Simone Montlebert: *La détermination des aptitudes par la méthode*